

УДК 378 : 37.013.32

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗА ПРОФІЛЕМ
«ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБІВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ»**

Олена Лихолат

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Анотація. Стаття присвячена проблемі теоретичного аналізу педагогічних умов професійної освіти за профілем «Технологія виробів легкої промисловості». На основі системного підходу здійснена спроба розкриття механізмів імплементації едукативного процесу в практику професійної освіти. З'ясовано, що центральною проблемою професійної освіти є проблема особистісного і соціального становлення спеціаліста як суб'єкта професійної дії. Структура навчально-виховного процесу, яка запозичена від старої школи, не відповідає вимогам сучасності. Серцевиною сучасної системи професійної освіти сьогодні має стати процес едукативний, який виражається у триєдності таких процесуальних компонентів, як навчання, розвиток і виховання. Головною основою едукативного процесу професійної освіти стає партнерство. Викладач перестає бути носієм знань, він перетворюється на фасилітатора, який має бути щирим, відкритим, здатним до емпатії та на прояв професійної позиції педагога. Лише за таких умов можливе повноцінне становлення професіонала.

Ключові слова: *професійна освіта, методика, педагогічні умови, едукативний процес, партнерство, фасилітатор, легка промисловість.*

Елена Лихолат

Донбасский государственный педагогический университет (Славянск)

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО

**ОБРАЗОВАНИЯ ПРОФИЛЯ «ТЕХНОЛОГИЯ ИЗДЕЛИЙ ЛЕГКОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ»**

Аннотация. Статья посвящена проблеме теоретического анализа педагогических условий профессионального образования профиля «Технология изделий легкой промышленности». Выяснено, что центральной проблемой профессионального образования является проблема личностного и социального становления специалиста как субъекта профессиональной деятельности, решение которой возможно в условиях эдукационного процесса и на основе партнерства студента и педагога-фасилитатора.

Ключевые слова: *профессиональное образование, методика, педагогические условия, эдукационный процесс, партнерство, фасилитатор, легкая промышленность.*

Olena Lykholat

**THEORETICAL ASPECTS OF THE PROFESSIONAL (VOCATIONAL)
EDUCATION WITH THE MAJOR IN «MANUFACTURING TECHNOLOGIES
OF PRODUCTS IN LIGHT INDUSTRY»**

Annotation. Relevance and the goal. During current times of civilizational challenges for the informational society, it is a natural process that the initial interest in new approaches to professional (vocational) education increases. The goal of this article is a scientific & theoretical analysis of the subject-oriented methodology in the professional (vocational) education as well as a development of practical recommendations for its improvement and implementation in the educational process in major «Manufacturing technologies of products in light industry».

Methods. In line with a goal of the article, the complex of different methods for theoretical and empirical analysis is being used while conducting the research; and the systemic approach is suggested for problem-solving.

Key findings. Following the analysis of key scientific literature describing the issue, we can find out that one of the key problems for professional (vocational) education is the problem of subjective and social formation of the specialist as a subject of professional action. Students' age is the period of constellation of moral and ethical features of their identity, the development of their character and the beginning of «economical activities» of the person, including the beginning of his/her professional career. However, if the factual term for education of such specialist in professional (vocational) education was shortened, then we may observe a tendency to significant decrease of the skill set and general knowledge which are crucial in future profession. In order to resolve such controversy, there is a clear necessity to increase the efficacy of the organizational process of professional (vocational) education, which is based on the approach of perception and refutation of personal & professional features of each student; which means, obviously, the change in lecturer's behavior as well. Structure of educational process which is a legacy from previous «school» does not relevant in contemporary environment. If we stress purely on administrative functions to facilitate the education and transfer of knowledge, we will not be able to contribute to formation of creative self-conscious personality of each student. In the core of contemporary professional (vocational) education system there should be the process of «education» which can be expressed in three components and processes, such as: teaching, development and upbringing. Implementation of such approach on the process of professional (vocational) education follows the transformation of the teaching system, for instance, leading to refusal of frontal forms of sessions when only the lecturer works in front of the audience. The ground basis for «educational process» in the professional (vocational) teaching is partnership. The lecturer is not only the person who «knows» the material, but becomes a facilitator who is open, honest, empathetic and support the student in his professional development. Only under such circumstances we can talk about the formation of a professional.

Key words: professional (vocational) education, methodology, educational process, partnership, facilitator, light industry.

Постановка проблеми. Однією з найактуальніших проблем сучасної освітньої теорії і практики є проблема розвитку особистості. Значення цієї проблеми зростає у зв'язку із динамічними змінами в соціальній, економічній, культурній та політичній сферах життя, стрімким зростанням об'єму інформації в культурі, науці, техніці, технології, змін в професійній сфері [14]. Ці зміни віддзеркалюють потреби суспільства – соціальне замовлення на конкурентоспроможну особистість, проникнуту процесами інноваційності, професіонала своєї справи, який усвідомлює сутність, цілі і завдання власної діяльності.

Майбутній фахівець сьогодні опинився у фокусі нових соціально-економічних і духовно-культурних процесів, які становлять сучасне інформаційне суспільство. Під час цивілізаційних викликів сучасного інформаційного суспільства закономірно проявляється інтерес до нових підходів фахової підготовки майбутніх спеціалістів, які будуть працювати у майбутньому.

Сучасне інформаційне суспільство вимагає нової стратегії професійної підготовки, кінцевим результатом якої має стати фахівець, здатний не лише реалізуватися в обраній професії, але і вміти екстраполювати ідеї з однієї сфери в іншу, вирішувати фахові завдання в змінних умовах, зберігати самовладання в умовах невизначеності, нести відповідальність за власні дії, тощо. Об'єктивна ситуація загострила необхідність зміни парадигми організації процесу навчання студентів професійної освіти за профілем підготовки «Технологія виробів легкої промисловості», тобто переведенні його в режим інноваційної активності в умови процесу едикуляції.

Аналіз актуальних досліджень. У психолого-педагогічній науці завжди приділялася належна увага проблемам, які так чи інакше пов'язані

з проблемою удосконалення навчального процесу в закладах освіти. Зокрема, проблемі проектування навчання присвячені праці вчених-педагогів Ю. Бабанського, В. Беспалько, К. Богатирьова, В. Бондар, Ю. Васильєва, Т. Ільїної, В. Краєвського Ю. Конаржевського, І. Підласого, В. Пікельної, Є. Хрикова, М. Черпінського, К. Ягупова та ін. Дослідженню проблем навчання, орієнтованого на особистість, присвячені роботи Г. Анохіної, Є. Бондаревської, А. Белогурова, З. Каргієвої, Н. Морозова, С. Рогачова, Н. Свініної, В. Серікова, В. Слободчикова, Е. Силяєвої, І. Якиманської та ін. Ґрунтовне дослідження О. Єжової [6] висвітлює проблему підготовки фахівців швейної галузі до провадження професійної діяльності в сучасних та прогнозованих умовах.

Проблеми професійного навчання студентів у вищих навчальних закладах розкриті у працях багатьох дослідників. Зокрема, методологічні і теоретичні основи професійної освіти висвітлені у працях А. Алексюка, С. Батищева, П. Воловика, С. Гончаренка, Р. Гуревича, І. Зязюна, О. Коваленко, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, М. Сметанського, В. Стешенка, Н. Тализіної, І. Харламова, Т. Яценко. Окремо відзначимо статтю молодого науковця Г. Альохіної, яка присвячена ґрунтовному аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових праць на предмет висвітлення проблеми управління якістю вищої освіти на бакалаврському рівні [1].

Але не достатньо розкритою залишається проблема вивчення теоретичних та практичних аспектів удосконалення методики професійної освіти за профілем «Технологія виробів легкої промисловості».

Мета статті. Метою статті є науково-теоретичний аналіз суб'єктно-орієнтованої методики професійної освіти та розробка практичних рекомендацій щодо її удосконалення та реалізації в едукативному процесі за профілем «Технологія виробів легкої промисловості».

Методи дослідження. Відповідно до мети в процесі написання статті був використаний комплекс методів дослідження теоретичного та емпіричного рівнів: проблемно-цільовий, теоретико-концептуальний,

структурно-функціональний, порівняльно-зіставний, гіпотетико-дедуктивний, діалектичний, прогностичний (проекування та моделювання), інформаційний (педагогічне спостереження).

В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності професійної освіти і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків різних елементів складного процесу едукції в професійній освіті і об'єднання їх у єдину теоретичну картину.

Виклад основного матеріалу. Проблема становлення професіонала професійної освіти за профілем «Технологія виробів легкої промисловості» – це, проблема особистісного і соціального розвитку майбутнього педагога професійного навчального закладу як суб'єкта соціальної дії. Підготовленість до майбутньої професії визначається ступенем розвитку особистості, її цілепокладанням, компетентністю, гнучкістю, самосвідомістю [3; 7; 9; 10].

Під час навчання у вищій школі майбутній фахівець проходить другий, підготовчий етап отримання професійної освіти, який для особистості і суспільства набуває особливого значення, бо знаменує підготовку фахівця, здатного вибудувати успішну траєкторію життя. Як зазначає професор П. Саух [11], на цьому етапі, в умовах навчального закладу здійснюється: оптимізація обсягу навчальної інформації для досягнення необхідних професійних компетенцій; озброєння інструментарієм системного бачення професійної діяльності; відпрацювання умінь, застосування набутих знань в конкретній практичній ситуації, адекватна оцінка професійних завдань.

Центральною проблемою професійної освіти за профілем «Технологія виробів легкої промисловості» є проблема становлення професіонала своєї справи. Іншими словами – це проблема особистісного і соціального

становлення фахівця як суб'єкта професійної дії, що передбачає, перш за все, розвиток особистості, її творчого потенціалу, компетентностей.

Проте, свого часу С. Сисоєва справедливо відзначила, що при фактичному зменшенні терміну професійної підготовки фахівця спостерігається тенденція до суттєвого збільшення обсягів знань, умінь і навичок, які необхідні в майбутній професії. Розв'язання виявленого протиріччя вона бачить у підвищенні ефективності організації процесу професійної освіти, базованому на сприянні розвитку особистісних і професійних якостей студента [12, с. 17-18].

Відомо, що студентський вік, який у середньому припадає на вік від 18 до 23 років – це період завершення формування морально-етичної сфери особистості, становлення і стабілізації її характеру, прийняття статусу та відповідальності дорослої людини. Із цим періодом пов'язаний початок «економічної активності» людини, її включення в самостійну виробничу діяльність, початок трудової практики. Важливим набутком для особистості цього вікового періоду науковці вважають ієрархію мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією [2; 8, с. 52-85; 9; 13, с. 99-127]. Серед іншого, потужного розвитку набувають творчі можливості особистості.

Розвиток здібностей, удосконалення і «професіоналізація» психічних процесів, стабілізація самооцінки у поєднанні з формуванням «Я-концепції», розвитком самосвідомості, зміцненням мотиваційної сфери, переконань і професійної спрямованості – це ті набутки, які становлять розвиток студента в процесі навчання у вищому навчальному закладі [2; 9]. Час навчання у вузі – це той благодатний час, коли студент стає як глина, з якої можна «виліпити» справжнього фахівця, який з відповідальністю буде ставитись до майбутньої професії, буде вдячним за професійний досвід минулих поколінь (що передається в процесі взаємодії викладача і студента) та намагатиметься творчо діяти вже сьогодні при вирішенні

навчальних завдань. Очевидним фактором в цьому процесі є підвищення ролі самоуправління.

Структура навчально-виховного процесу, яка запозичена від старої школи, не відповідає вимогам сучасності. Одні лише виконавські функції можуть забезпечити студентів лише знання, але не сприяють формуванню його як повноцінної творчої особистості.

Серцевиною сучасної системи професійної освіти за профілем «Технологія виробів легкої промисловості» сьогодні має стати процес едукації, який виражається у триєдності таких процесуальних компонентів, як навчання, розвиток і виховання [4, с. 52-61]. Імплементация цього процесу в професійну освіту полягає у технологічній перебудові навчання, зокрема, відмови від фронтальних форм роботи, коли в аудиторії працює тільки викладач. Едукація передбачає перенесення акценту на самостійну діяльність студента, коли він, занурившись у працю, чи захопившись дискусією перестає бути студентом у класичному розумінні цього слова. Студент стає повноцінним партнером для викладача. Слід розуміти, що едукаційний процес – це складна динамічна система, в якій злиті воедино процеси формування, розвитку, виховання і навчання разом з усіма умовами, формами і методами їх здійснення. Основними компонентами едукаційного процесу є цільовий, змістовний, діяльнісний і процесуальний [13, с. 49-81].

Партнерство, яке в едукаційному процесі виступає на перший план, можливе лише між дійсно рівними людьми, коли кожен виконує свою справу – викладач свою, а студент свою. Головним стрижнем цього процесу має стати власна повноцінна діяльність студента з можливістю обирати зміст, обсяг навчального завдання в межах навчальної теми і/або навчального модулю, приймати рішення, робити помилки, виправляти їх і запобігати появі нових аналогічних помилок. Викладач в едукаційному процесі не повинен давати студентам готові знання, а повинен залучати їх до оволодіння цими знаннями.

В таких нових умовах змінюється не тільки функція викладача, але і стиль його роботи [15; 16]. Викладач перестає бути носієм знань, він перетворюється на фасилітатора [5, с. 139], модератора, який має бути:

По-перше, *щирим*. Щирість викладача має проявлятися у відкритому виявленні власних почуттів як по відношенню до студента, так і по відношенню до навчального предмету. Ця риса викладача має проявлятися в повазі до особистості студента, змісту діяльності, процесу передавання знань і досвіду, результатам, яких досягають в своїй роботі студенти.

По-друге, *відкритим*. В процесі спілкування зі студентом викладач має визнавати цінність кожної особи, приймати її відмінності від інших (в поглядах, почуттях, переконаннях). Довіра до людини, прийняття іншого індивідуума як унікальної вільної особистості – це дієвий вияв поваги, віри і любові до людини. Відкритість на основі довіри – це стимул для розкриття та самореалізації можливостей студентів в процесі оволодіння фахом.

По-третє, *здатним до емпатії*. Розуміння, здатність відчувати і зрозуміти переживання студента в кожен момент спілкування – це та основа, на якій викладач може збудувати такі суб'єкт-суб'єктні взаємини зі студентом, які створюють відчуття справжності, природності, відкритості. Існує красномовний вислів – «стояння в чужих черевиках», який повністю характеризує характер поведінки викладача в едукативному процесі. При такому ставленні викладача до студента відбувається якісно інше учіння, в іншому темпі, з більшою продуктивністю. Бо це сприяє прояву надзвичайного ефекту розкріпачення, звільнення, відкритості, щирості в поведінці студента в аудиторії під час співпраці з викладачам. Викладач за таких умов не має оцінювати, судити, йому залишається просто розуміти. Студенти за таких умов стають більш незалежними, активними, ініціативними, відповідальними, самостійними, свідомими у навчанні, вивільняється їхнє творче прагнення до самореалізації. Учіння для студента стає більш цікавим, яскравим, він починає жити активним життям. Викладач щохвилини має пам'ятати, що кожен обирає свій

власний шлях, спрямований на самопізнання, самотворення, самореалізацію.

По-четверте, *здатним на прояв професійної позиції педагога*. Професійна позиція педагога має ґрунтуватись на гуманістичних засадах управління і визначатись проектуванням максимально якісного результату власного зростання і зростання студентів в обраній професії. За Н. Щурковою така позиція базується на єдності інтелектуальних, вольових і емоційно-оцінювальних ставлень до процесу та суб'єкту діяльності [16, с. 46-53]. Домінантною основою професійної позиції педагога є розуміння спільної діяльності зі студентом у відносинах «суб'єкт – суб'єкт», «Людина – Людина», «особистість – особистість». Майбутній фахівець – це, перш за все, суб'єкт власної життєдіяльності, Людина, яка має право на власний життєвий шлях і самореалізацію, але потребує підтримки, допомоги, любові.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. В умовах інтеграції освітнього, культурного, політичного і соціально-економічного простору професійна освіта сьогодні набуває якісно нового значення. Сьогодні, як ніколи, існує запит на висококультурного, освіченого, інтелектуального професіонала страви. Формування фахівця такої якості вже сьогодні можливе лише в нових умовах професійної освіти. Основою такої освіти має стати процес едукації, який виражається у триєдності таких процесуальних компонентів, як навчання, розвиток і виховання. Головною основою едукаційного процесу професійної освіти стає партнерство. В межах такого процесу професійної освіти викладач перестає бути простим носієм знань, він перетворюється на фасилітатора, який має бути щирим. відкритим. здатним до емпатії та на прояв професійної позиції педагога. Лише за таких умов можливе повноцінне становлення професіонала.

Беручи до уваги вищезазначене, очевидними стають напрями подальших досліджень: докладне визначення педагогічних умов

імплементатії едукатійного навчання в професійну освіту; визначення структурної будови моделі едукатійного процесу професійної освіти за профілем «Технологія виробів легкої промисловості».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Альохіна Г. М. Проблема управління якістю вищої освіти на бакалаврському рівні: аналіз наукових праць / Г. М. Альохіна // Вища освіта України. Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу». – К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – С. 7-16.

2. Артющина М. В. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навч. посіб. / [М. В. Артющина, Л. М. Журавська, Л. А. Колесніченко та ін.]; За заг. ред. М. В. Артущиної. – К.: ДВНЗ «КНЕУ», 2008. – 336 с.

3. Блинов В. И. Методика преподавания в высшей школе: учеб.-практ. пособие / В. И. Блинов, В. Г. Виненко, И. С. Сергеев. – М.: Издательство Юрайт, 2013. – 315 с.

4. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. Вишневецький. – [вид. 2-ге, доопрац. і доп.]. – Дрогобич: Коло, 2006. – 326 с.

5. Гур'янова О. В. Використання творчої педагогічної взаємодії на заняттях із технологій. / О. В. Гур'янова. // Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій та технологічній галузях: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Бердянськ: БДПУ, 2011. – С. 138-139.

6. Єжова О. В. Теорія і практика створення прогностичних моделей підготовки кваліфікованих робітників швейної галузі: монографія / О. В. Єжова. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – 472 с.

7. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту: Навч. посібник / Л. М. Карамушка. – К.: Либідь, 2004. – 424 с.

8. Коджаспирова Г. М. Педагогика: учебник для академического бакалавриата / Г. М. Коджаспирова. – [4-е изд., перереб. и доп.]. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 719 с.

9. Козаков В. А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: підручник: У 2 ч / В. А. Козаков. – К.: КНЕУ, 1999. (Ч. 1. Психологія суб'єкта діяльності / В. А. Козаков. – К.: КНЕУ, 1999. – 244 с.)

10. Кох М. Н. Методика преподавания в высшей школе: учебное пособие / М. Н. Кох, Т. Н. Пешкова. – Краснодар: КубГАУ, 2011. – 150 с.

11. Наукове життя. Професійна освіта в умовах трансформації трудової сфери інформаційного суспільства / [Текст доповіді професора П. Ю. Сауха] // Вісник Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Вип. 6 (72). – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – С. 314-316.

12. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / За ред. С. О. Сисоєвої. – К.: ВШПОЛ, 2001. – 502 с.

13. Подласый И. П. Педагогика: учебник для прикладного бакалавриата / И. П. Подласый. - [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2015. – 576 с.

14. Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – 520 с.

15. Чотири тактики педагогічної підтримки дитини / [упоряд. А. Русаков, Н. Касіцина]. – К.: Шкільний світ: вид. Л. Галіцина, 2006. – 112 с.

16. Щуркова Н. Е. Прикладная педагогика воспитания: учебное пособие / Н. Е. Щуркова – СПб: Питер, 2005. – 366 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лихолат Олена Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти

Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ).

Коло наукових інтересів: удосконалення фахової підготовки здобувачів вищої технологічної та професійної освіти; історичні, теоретичні та практичні аспекти трудового навчання, технологічної та професійної освіти.